

Stendhal, pe numele său adevărat Marie-Henri Beyle, s-a născut la 23 ianuarie 1783, la Grenoble, într-o familie burgheză. Urmează cursurile Școlii Centrale din Grenoble, apoi îmbrățișează cariera militară și ia parte la campania din Italia a generalului Bonaparte (1800–1801). Întors la Paris, lucrează în domeniul comercial. Anii următori vor constitui sursa de inspirație pentru personajul Julien Sorel din *Roșu și Negru*. În 1810 este numit auditor în cadrul Consiliului de Stat și participă la războaiele napoleoniene. În 1814, în urma înfrângerii lui Napoleon la Waterloo, pleacă în Italia. Începe să se dedice scrisului, adoptând pseudonimul Stendhal. În 1821, expulzat din Milano, Stendhal se reîntoarce la Paris. Aproape ruinat după decesul tatălui său, începe să frecventeze saloanele literare și înființează propriul cenaclu.

Opera sa cuprinde scrieri despre istoria artei și a muziciei (*Viața lui Rossini*, 1823), scrieri de teorie literară (*Racine și Shakespeare*, 1823, 1825), un eseu filosofic celebru (*Despre iubire*, 1822), și romane, cronicile vieții și moravurilor contemporane (*Armance*, 1827; *Roșu și Negru*, 1830; *Mănăstirea din Parma*, 1839). Romanele *Lucien Leuwen* și *Lamiel*, rămase neterminante, vor fi tipărite postum. Stendhal s-a stins din viață la Paris, în ziua de 23 martie 1842, în urma unui atac cerebral, și este înmormântat în Cimitirul Montmartre.

STENDHAL ROŞU ȘI NEGRU

Traducere din limba franceză

Irina Mavrodin

București
2018

CUPRINS

CARTEA ÎNTÂI

I.	UN ORĂSEL	7
II.	UN PRIMAR	12
III.	BUNURILE SĂRACILOR	17
IV.	UN TATĂ ȘI UN FIU	24
V.	O NEGOCIERE	30
VI.	PLICTISEALA	41
VII.	AFINITĂȚILE ELECTIVE	52
VIII.	MICI ÎNTÂMPLĂRI	67
IX.	O SEARĂ LA ȚARĂ	78
X.	O INIMĂ MARE ȘI O AVERE MICĂ	90
XI.	O SEARĂ	95
XII.	O CĂLĂTORIE	102
XIII.	CIORAPII AJURAȚI	111
XIV.	FOARFECELE ENGLEZEȘTI	118
XV.	CÂNTECUL COCOȘULUI	123

XVI. A DOUA ZI	129
XVII. PRIM-ADJUNCTUL	136
XVIII. UN REGE LA VERRIÈRES	143
XIX. CÂND GÂNDEȘTI, SUFERI	161
XX. SCRISORILE ANONIME	173
XXI. DIALOG CU UN STĂPÂN	179
XXII. MODURI DE A ACȚIONA ÎN 1830	198
XXIII. SUPĂRările UNUI FUNCȚIONAR	215
XXIV. O CAPITALĂ	235
XXV. SEMINARUL	245
XXVI. LUMEA SAU CEEA CE ÎÎ LIPSEȘTE BOGATULUI	256
XXVII. PRIMA EXPERIENȚă DE VIAȚă	271
XXVIII. O PROCESIUNE	277
XXIX. PRIMA AVANSARE	287
XXX. UN AMBITIONOS	309

CARTEA A DOUA

I. PLĂCERILE VIETII DE LA ȚARă	335
II. INTRAREA ÎN LUME	350
III. PRIMII PAȘI	362
IV. PALATUL DE LA MOLE	367
V. SENSIBILITATEA ȘI O MARE DOAMNă PREACUCERNICĂ	385
VI. UN MOD DE A ROSTI CUVINTELE	390

VII. UN ATAC DE GUTĂ	400
VIII. CARE DECORAȚIE E CU ADEVĂRAT IMPORTANTĂ?	411
IX. BALUL	426
X. REGINA MARGUERITE	439
XI. AUTORITATEA UNEI FETE	451
XII. SĂ FIE OARE UN DANTON?	457
XIII. UN COMPLOT	466
XIV. GÂNDURILE UNEI FETE	479
XV. SĂ FIE OARE UN COMPLOT?	487
XVI. ORA UNU DUPĂ MIEZUL NOPȚII	495
XVII. O SABIE VECHE	505
XVIII. MOMENTE ÎNGROZITOARE	512
XIX. OPERA BUFFA	520
XX. VASUL JAPONEZ	533
XXI. NOTA SECRETĂ	542
XXII. DISCUȚIA	550
XXIII. CLERUL, PĂDURILE, LIBERTATEA	562
XXIV. STRASBOURG	574
XXV. SLUJITOAREA VIRTUȚII	583
XXVI. IUBIRE MORALĂ	593
XXVII. CELE MAI BUNE POSTURI DIN SÂNUL BISERICII	599
XXVIII. MANON LESCAUT	604
XXIX. PLICTISEALA	610
XXX. O LOJĂ LA OPERA BUFFA	615
XXXI. SĂ O ÎNSPĂIMÂNT!	622

XXXII. TIGRUL	629
XXXIII. INFERNUL SLĂBICIUNII	637
XXXIV. UN OM INTELIGENT	645
XXXV. O FURTUNĂ	655
XXXVI. DETALII TRISTE	663
XXXVII. UN TURN	673
XXXVIII. UN OM PUTERNIC	680
XXXIX. INTRIGA	689
XL. LINIȘTEA	696
XLI. JUDECATA	702
XLII	712
XLIII	720
XLIV	727
XLV	738

Avertisment

Această carte era pe punctul de a apărea când marile evenimente din iulie au dat tuturor spiritelor o direcție puțin favorabilă jocurilor imaginației. Avem toate motivele să credem că paginile următoare au fost scrise în 1827.

UN ORĂȘEL

*Put thousands together
Less bad,
But the cage less gay.¹*
Hobbes

Orășelul Verrières poate trece drept unul dintre cele mai frumoase din Franche-Comté. Casele lui albe, cu acoperișurile lor ascuțite acoperite cu țigle roșii se întind pe povârnișul unei coline, ale cărei si nuozități sunt puternic desenate de niște pâlcuri de castani viguroși. Râul Doubs curge la câteva sute de picioare sub fortificațiile construite odinioară de spanioli și acum căzute în ruină.

Orășelul Verrières este adăpostit la nord de un munte înalt, care face parte din masivul Jura, muntele Verra. Culmile lui sfârâmate se acoperă cu zăpadă încă de cum dă frigul în octombrie. Un torrent, care se năpustește din munte, străbate Verrières înainte de a se arunca în Doubs, punând în mișcare numeroase

¹ Închide laolaltă o mie dintre cei mai puțin ticăloși, dar și pușcăria va fi mai puțin veselă. (în limba engleză în original)

ferăstraie mecanice de căiat buștenii; e o industrie foarte simplă și aducătoare de o anumită bunăstare pentru cei mai mulți dintre locuitori, care sunt nu atât burghezi cât țărani. Dar nu ferăstraiele mecanice au îmbogățit acest orașel. Bunăstarea generală se datorează fabricii de pânzeturii vopsite, zise de Mulhouse, și astfel, după căderea lui Napoleon, aproape toate fațadele caselor din Verrières au fost reconstruite.

De îndată ce ai intrat în oraș, ești asurzit de vuietul unei mașini zgomotoase și cu o aparență îngrozitoare. Douăzeci de ciocane grele, căzând cu un zgomot care zguduie pavajul, sunt ridicate de o roată pusă în mișcare de apa torrentului. Fiecare dintre aceste ciocane fabrică, în fiecare zi, nu știu câte mii de cuie. Niște fete tinere, frumoase și pline de prospețime, pun sub aceste ciocane enorme micile bucăți de fier care sunt repeđe transformate în cuie. Această muncă, atât de grea în aparență, este una dintre acelea care îl uimesc cel mai mult pe călătorul care pătrunde pentru prima oară în munții care despart Franța de Elveția. Dacă, intrând în Verrières, călătorul întrebă a cui este acea frumoasă fabrică de cuie care îi asurzește pe oamenii de pe strada mare, i se răspunde cu *o voce tăărăgănată*: *E a domnului primar*.

Și dacă același călător se oprește câteva clipe pe această stradă principală din Verrières, care urcă de la râul Doubs până pe vârful colinei, e mai mult ca sigur că va întâlni un bărbat înalt și cu înfățișarea importantă a cuiva foarte ocupat.

Când apare el, toti își scot pălăria pe dată. Părul lui începe să încărunțească, și e îmbrăcat în haine gri.

I s-au decernat mai multe decorații, are o frunte înaltă, un nas acvilin, și trăsăturile feței lui sunt oarecum regulate: la prima vedere, găsești chiar că reuneste demnitatea unui primar de la țară cu acea înfățișare plăcută pe care o mai poți întâlni la un bărbat de patruzeci și opt sau de cincizeci de ani. Dar curând călătorul parizian e șocat de un anume aer plin de mulțumire de sine și de înfumurare amestecat cu un fel de mărginire și de lipsă de inventivitate. Simți, în sfârșit, că talentul acestui bărbat se limitează la a obține să i se plătească foarte exact ceea ce i se datorează și să plătească el însuși cât mai târziu ceea ce le datorează altora.

Așa este primarul orașelului Verrières, domnul de Rénal. După ce a traversat strada cu un pas grav, el intră în primărie, și călătorul nu-l mai vede. Dar, dacă își continuă plimbarea, la cam o sută de pași mai sus, zărește o casă destul de frumoasă și, prin grilajul de fier, o grădină magnifică. Dîncolo de ea, la orizont, se văd colinele din Burgundia, care parcă sunt făcute anume pentru placerea ochilor. Această priveliște îl face pe călător să uite atmosfera viciată de mici interese bănești care începe să-l asfixieze.

I se spune că acea casă îi aparține domnului de Rénal. Primarul din Verrières și-a făcut frumoasa casă de piatră pe care tocmai o termină de construit din căstigurile pe care i le-a adus marea lui fabrică de cuie. Se zice că familia lui este de origine spaniolă, de viață veche, și se mai spune și că s-a stabilit în acel loc cu mult înainte de cucerirea lui de către Ludovic al XIV-lea.

După 1815, se rușinează că e industriaș: 1815 l-a făcut primar al orașelului Verrières. Zidurile terasei care susțin diferențele părți ale acestei magnifice grădini care, din etaj în etaj, coboară până la râul Doubs, sunt și ele răsplata științei domnului de Rénal într-ale comerțului cu cuie.

Să nu vă așteptați să găsiți în Franța acele grădini pitorești din jurul orașelor manufacuriere din Germania, Leipzig, Frankfurt, Nürnberg etc. În Franche-Comté, cu cât construiești mai multe ziduri, cu cât îți presari mai mult proprietatea cu pietre înălțate una peste alta, cu atât ești mai respectat de vecini. Grădinile domnului de Rénal, pline de ziduri, sunt admirate și pentru că el a cumpărat, în aur, câteva petice de pământ pe care se află. De exemplu, ferăstrăul mecanic a cărui așezare ciudată pe malul râului Doubs v-a uimit când ați intrat în Verrières, și pe care ati remarcat numele de SOREL, scris în litere uriașe pe o scândură care domină acoperișul, ocupa, în urmă cu șase ani, spațiul pe care se înălță acum zidul celei de-a patra terase din grădina domnului de Rénal.

Călcându-și pe mândrie, domnul primar a trebuit să facă multe demersuri pe lângă bâtrânul Sorel, țăran aprig și încăpățanat; a trebuit să-i numere mulți bani de aur ca să-l convingă să-și mute ferăstrăul în altă parte. Cât privește râul *public* care punea în mișcare ferăstrăul, domnul de Rénal, datorită încrederei de care se bucură la Paris, a obținut să fie deviat. Această favoare i s-a făcut după alegerile din 182...

I-a dat lui Sorel patru pogoane în schimbul a unuia singur, situat la cinci sute de pași mai jos pe

malul râului Doubs. Și, deși această poziție era mai avantajoasă pentru comerțul său cu scânduri de brad, moș Sorel, cum i se spune de când este bogat, a știut să stoarcă din nerăbdarea și *mania de proprietar* de care era cuprins vecinul său suma de 6 000 de franci.

Este adevărat că acest târg a fost criticat de priceputii locului. Odată, într-o zi de duminică, în urmă cu patru ani, domnul de Rénal, întorcându-se de la biserică în costum de primar, l-a văzut de departe pe bâtrânul Sorel, înconjurat de cei trei fi ai săi, cum îl privește surâzând. Acest surâs a fost ca un cuțit înfipt în inima domnului primar, care își spune de atunci că ar fi putut face schimbul în condiții mult mai bune.

Pentru a ajunge să fii respectat în Verrières, important este să nu adopți – construind totodată multe ziduri – vreun plan adus din Italia de acei zidari care, primăvara, trec prin strâmtorile din munții Jura, mergând spre Paris. O asemenea inovație i-ar aduce celui care ar construi astfel o eternă reputație de om *nechibzuit*, și el ar fi pentru totdeauna pierdut în ochii oamenilor înțelepți și moderati care hotărăsc cine trebuie și cine nu trebuie respectat în Franche-Comté.

În fapt, acești oameni înțelepți exercită aici cel mai plăcitor dintre *despotisme*; tocmai din cauza acestui cuvânt nesuferit sederea în micile orașe este insuportabilă pentru cine a trăit în marea republică numită Paris. Tirania opiniei, și încă ce opinie! este la fel de *protească* în orașelele din Franța ca și în Statele Unite ale Americii.

II

UN PRIMAR

Importanța! Domnule, oare nu înseamnă nimic? Respectul proștilor, uluirea copiilor, invidia bogăților, disprețul celui înțelept.

Barnave¹

Din fericire pentru reputația domnului de Rênal ca administrator, un uriaș *zid de susținere* era necesar pentru promenada publică ce merge de-a lungul colinei, la o sută de picioare deasupra râului Doubs. Datorită acestei admirabile poziții, ai de aici una din cele mai pitorești priveliști din Franța. Dar în fiecare primăvară ploile torențiale loveau promenada, săpau în ea adevărate sănțuri, o făceau impracticabilă. Acest inconvenient, simțit de toată lumea, l-a silit în mod fericit pe domnul de Rênal să-și imortalizeze administrația printr-un zid înalt de douăzeci de picioare și lung cam de șaizeci sau de optzeci de metri.

¹ Antoine-Pierre-Joseph-Marie Barnave (1761–1793), om politic francez, partizan al dinastiei constituționale; a murit ghilotinat în perioada Terorii.

Parapetul acestui zid, pentru care domnul de Rênal a trebuit să se ducă de trei ori la Paris, căci ministrul de interne care-l precedase pe cel actual se declarase dușman de moarte al promenadei din Verrières, se înalță acum cu patru picioare deasupra solului. Și, sfidându-i parcă pe toți miniștrii prezenti și trecuți, este căptușit acum cu dale din piatră.

De câte ori, în timp ce mă gândeam la balurile de la Paris părăsite în ajun, cu pieptul sprijinit de marile blocuri de piatră de un frumos gri bătând în albastru, nu mi-am aruncat privirile spre valea râului Doubs! Dincolo, pe malul stâng, serpuiesc cinci sau șase văi în adâncul căror ochiul deslușește foarte bine niște pâraie. După ce au alergat din cascadă în cascadă, le vezi cum cad în râul Doubs. Soarele este fierbinte în acești munci; când strălucește deasupra capului, reveria călătorului este adăpostită pe această terasă de niște platani magnifici. Creșterea lor rapidă și frumosul lor frunzis de un verde bătând în albastru se datorează pământului pe care domnul primar l-a adus îndărățul uriașului zid de susținere, căci, în ciuda opoziției consiliului municipal, el a lărgit promenada cu mai bine de șase picioare (deși e ultraregalist, iar eu sunt liberal, îl laud că a făcut asta), și iată de ce, după părerea lui și după cea a domnului Valenod, fericitul director al depozitului de daruri pentru ceteștori din Verrières, această terasă poate fi comparată cu cea din Saint-Germain-en-Laye.

În ceea ce mă privește, nu am de reproșat decât un singur lucru PROMENADEI FIDELITĂȚII; acest nume oficial poate fi citit în cincisprezece sau în